

מרצים מעידים: מופעל עלינו לחץ להעלות ציונים לסטודנטים

לפי חברי סגל - מאוניברסיטאות ומכללות ציבוריות, ועד מוסדות פרטיים - הלחץ מופעל מסיבות כלכליות. לתופעה מנעד רחב - מפניות של סטודנטים בפורומים פתוחים ועד לחצים מגבוה

אור קשתי

2023, 05:59 05 בינואר

עקוב

"לפני כמה שנים נכנס נשיא חדש למכללה שבה לימדתי", מספר נ', דוקטור באחד ממקצועות המדעים המדויקים, שלימד שנים ארוכות במכללה בצפון הארץ. "הוא אסף את כל המרצים בפקולטה, ואמר בצורה מאוד נעימה 'נחמד שאתם רוצים לשמור על הרמה, אבל אם לא יהיו לכם מספיק סטודנטים אתם תיסגרו'". לדברי נ', "זה המוטו שליווה אותנו, וחלחל למטה — המבחנים הפכו קלים יותר ומדיניות הציונים הפכה נדיבה יותר. גם בלי הוראה מפורשת, היה ברור לכולם שצריך להעביר כמה שיותר תלמידים לשנה השנייה של הלימודים. בכל שנה הלחץ גדל והקו האדום זז עוד קצת, בלי שום דיון מקצועי או שקיפות".

נ' חבר בהתארגנות שבמסגרתה סיפרו חברי סגל אקדמי — מאוניברסיטאות ומכללות ציבוריות ועד מוסדות פרטיים — על לחצים ועל התערבויות במתן ציונים. בין שלל האיומים המוכרים על החופש האקדמי, זהו נושא שכמעט לא מדברים עליו בתוך האקדמיה, ועוד פחות מחוצה לה. הקבוצה החדשה היא יוזמה של ארגון "בשער", שחברים בו כ-2,000 אנשי סגל אקדמי מכל המוסדות להשכלה הגבוהה בישראל. "יש חשיבות בדיונים פתוחים וביקורתיים על נושאים הקשורים להשכלה גבוהה באשר הם, לרבות כאלו שבאופן מסורתי נשארים בתוך המוסדות", אומרת יו"ר הארגון, פרופ' חגית מסר-ירון מאוניברסיטת תל אביב. שיתוף הפעולה של המוסדות האקדמיים, גם בפניות הקשורות להתערבות בציונים, אינו מובן מאליו.

55 אנשי סגל הצטרפו לקבוצת הדיון שנפתחה באמצע חודש אוקטובר. זו היתה קבוצה מגוונת: 40 הם חברי סגל בכיר, כמה מהם ממלאים או מילאו תפקידי ניהול בכל מיני רמות באוניברסיטאות ובמכללות; 13 חברי סגל זוטרים ומרצים מן החוץ ושני סטודנטים לתארים מתקדמים, המלמדים אף הם. סיכום הדיונים, המתפרסם כאן בפעם הראשונה, אינו מחקר כמותי, אלא הצצה ראשונה לכמה

מקרים פרטיים, פרי הניסיון של חברי הקבוצה. קשה לדעת מה היקף התופעה: בכירים בכמה אוניברסיטאות נוטים לתאר אותה בצמצום, בדרך כלל במנותק מהקשר כלכלי וחברתי — יוצא מן הכלל המעיד על הכלל התקין. אנשי סגל, ולא רק מתוך הקבוצה הסגורה, פחות משוכנעים בכך.

מדיוני הקבוצה עולה כי לתופעת ההתערבות החיצונית במתן ציונים יש מנעד רחב, מפניות לשינוי ציונים הנדונות באופן פתוח בפורומים מחלקתיים ועד לחצים מגבוה, היוצרים אווירה עכורה ועלולים להגיע עד כדי פגיעה משמעותית בקריירה. כמו כן מתחדדים ההבדלים בין המוסדות: מרכיב מרכזי ביכולת של מכללות ציבוריות להמשיך בפועלן הוא קליטת סטודנטים רבים ככל האפשר. "התחרות שהתפתחה הביאה גם להורדת ספי קבלה, המשליכה על ביצועי הסטודנטים וציוני הבחינות שלהם — ובהמשך לכך על הלחץ שמופעל על מרצים ומרצות לשנות ציונים כדי לשמר את מספר הלומדים", נכתב בסיכום הדיון. בראש הדיונים עמדו הפרופסוריות גליה צבר מאוניברסיטת ת"א ויהודית גל-עזר מהאוניברסיטה הפתוחה.

נ' סיפר ל"הארץ" כי לימד במכללה קטנה יחסית, אשר "נאבקת על קיומה ונאלצת לקבל סטודנטים רבים ברמה נמוכה. על רקע זה יש לחץ אדיר על המרצים בחלק מהחוגים לאפשר לסטודנטים לעבור. יש התערבות שיטתית לאורך זמן". הוא מדגיש שלא מדובר בבעיה ייחודית, אלא בבעיה שמשקפת את "התחרות בין המוסדות שיצרה מדיניות המועצה להשכלה גבוהה ומשרד האוצר להרחיב את מערך המכללות בעשורים האחרונים".

גם מוסדות מבוססים יותר אינם חסינים, בין השאר בגלל המודל הכלכלי שקבעה המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג), ואשר לפיו "המוסד האקדמי מפסיד כסף על כל סטודנט שנושר או לא מסיים בזמן". כפי שהסביר מרצה, "בקורס של 300 סטודנטים, לפער בין שיעור נכשלים של 30% ו-10% יש משמעות כלכלית גדולה. דקאן שדואג לשפץ את הסטטיסטיקה מביא לשיפור ניכר בביצועים התקציביים". "במוסדות להשכלה גבוהה רואים בסטודנטים לקוחות שיש לרצות בכל מחיר, גם אם זה כרוך בשינוי ציונים", הוסיפה חברת סגל אחרת. תופעות דומות קיימות גם במוסדות הפרטיים שאינם מתוקצבים, אך בהיעדר דיון או בדיקה אין לדעת אם המצב בהם שונה מהמצב שבמסגרות הציבוריות.

לפעמים ההתערבות מעוגנת במדיניות שקופה — למשל על ידי החלטה "לנרמל" ציונים. ואולם כאשר לא די בכך, לדברי פרופסור במדעי החברה באחת

האוניברסיטאות, "ראש המחלקה בא ואמר בצורה חד־משמעית שממוצע הציונים נמוך מדי ושצריך להעלות אותו בכמה נקודות. אפשר אולי לדון על חשיבות הנתון הזה בשיעור גדול שמשותפים בו כמה מאות סטודנטים, אבל איזו משמעות יש לו בסמינריון קטן? זה הגיע לראשי האוניברסיטה. הודעתי שלא אחתום על הציונים החדשים. עם השנים, הלחץ רק הולך וגדל".

כמה מחברי הקבוצה העידו שיש דרישה לשנות ציונים באופן נקודתי, לפעמים בגלל סיבות הקשורות למצב משפחתי של הסטודנט, התערבות הורים או רצון שלא להעליב את הלומדים. "הם אנשים מבוגרים ונעלבו מהציון", סיפר אחד המרצים. חבר סגל במכללה סיפר כי נדרש לשקול פעם אחר פעם את הציון שנתן לסטודנטים ספציפיים, מכיוון שהכישלון בקורס הקשה עליהם להמשיך בלימודיהם. במקרה אחר הוזמן המרצה לשיחת נזיפה אצל הדקאן, מאחר שכמה סטודנטים התלוננו על ציונים נמוכים מדי לטעמם. הוא נדרש להעלותם.

על פי סיכום הדיון, מרצים מן החוץ שהתנגדו לדרישה לשנות ציונים סיפרו כי נתקלו ב"יחס עוין ועד כדי הפסקת העסקה". גם חברי סגל בכיר סיפרו שיש "עימותים ואווירה עכורה, שגורמים למרצים להיכנע ללחץ מההנהלות". מקצתם ציינו כי הועברו ללמד במסלולים ובקורסים אחרים.

על פי הבדיקה הראשונית נראה כי "בכל סוגי המוסדות, ציבוריים ופרטיים, מתקיימות פרקטיקות של התערבות בעייתית במתן ציונים", אומר גורם המעורה בפרטים, "זה לא אומר שהתופעה קיימת בכל מקום ובאותה עוצמה". לדבריו, ההוראה במוסדות להשכלה גבוהה נעשית פעמים רבות על ידי סגל זוטר, ש"היכולת שלו לעמוד בלחצים מלמעלה היא מוגבלת יותר. במערכת כל כך היררכית, הסגל הזוטר חושש להביע את דעתו".

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

חינוך אקדמיה והשכלה גבוהה אוניברסיטאות